

ลักษณะบางประการ ของวิทยาศาสตร์ในญี่ปุ่น*

ประเสริฐ จิตต์วัฒน์พงศ์^{๘**}

แม้ว่ารถยนต์และจักรยานยนต์ญี่ปุ่น
จะปรากฏอยู่ในตลาดยุโรปและอเมริกา
อย่างเห็นได้ทั่วไป แต่ทว่าสังคมศาสตร์
ญี่ปุ่นแทบจะไม่มีการส่งออกต่างประเทศ
เลย จากแนวพิจารณานี้ จะเริ่มเรื่องโดย
อธิบายถึงภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ ก่อน
ที่จะกล่าวถึงสถานะปัจจุบันของวิทยาศาสตร์
ในญี่ปุ่น

ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์

เมื่อญี่ปุ่นเริ่มปรับปรุงประเทศให้เป็นสมัย
ใหม่ในสมัยเมจิตั้งแต่ ค.ศ. 1868 เพื่อให้ชาติ
อยู่รอดปลอดภัยและเศรษฐกิจได้รับการพัฒนา
เกิดการถกเถียงกันอย่างมาว่าอะไรคือระบบ

การปกครองที่พึงประสงค์ มีการแปลหนังสือ
การเมืองฝรั่งเศส อังกฤษและเยอรมัน เช่น
งานของรุสโซ เฮอ์เบอร์ต สเปินเซอร์ และ
Johann Bluntschli สำหรับแนวทางการเมือง
แบบฝรั่งเศสเน้นการเปลี่ยนแปลงที่รุนแรง
แนวอังกฤษเน้นการเปลี่ยนแปลงค่อยเป็นค่อย
ไปโดยวิธีการทางรัฐสภา และแนวเยอรมันเน้น
ระบบกษัตริย์ อยู่ใต้รัฐธรรมนูญ และโดยไม่
ยอมให้องค์กรประชาธิปไตยมีบทบาทมาก การ
ได้เพียงในลักษณะที่เป็นการศึกษาดำเนินการไป
อย่างรุนแรง ขณะที่การศึกษาวิเคราะห์สถาน-
การณ์รัฐธรรมนูญที่ประเทศประสบอยู่อย่างเป็น
ระบบในลักษณะที่เป็นการศึกษาวิวัฒนาการ
ของตนเอง ไม่ได้รับการเอาใจใส่

* แปลจากบทความเรื่อง "Some Characteristics of Political Science in Japan" by Takeshi Ishida, *Government and Opposition*, Vol. 17 No. 3 Summer 1982 ผู้แปลขอขอบคุณ ดร. มนต์วี เจนวิทย์การ ที่แนะนำบทความที่น่าสนใจ

** รองศาสตราจารย์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

หลังจากที่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญตาม
แนวเยอรมันในปี ค.ศ. 1889 แล้วก็ไม่มี
การถกเถียงในปัญหาพื้นฐานทำนองนี้อีก เช่น
ปัญหาอำนาจอธิปไตยอยู่ที่ใคร ฯลฯ ทฤษฎีนิติ-
ศาสตร์นิยมของเยอรมันได้รับการยกย่องว่าเป็น
วิธีการปกครองที่มีประสิทธิภาพที่สุด และ
นักวิชาการเยอรมันเช่น *Lorenz von Stein* และ
Rudolf von Gneist ได้รับความนิยมนอย่างสูงส่ง
ในหมู่นักการเมืองและปัญญาชนญี่ปุ่นในปลาย
คริสต์ศตวรรษที่ 19 ทฤษฎีนิติศาสตร์ของเยอรมัน
จึงกลายเป็นทฤษฎีกระแสหลักตามมหาวิทยาลัย
ของรัฐ ขณะที่ทฤษฎีแนวฝรั่งเศส และอังกฤษ
ปรากฏอยู่ในมหาวิทยาลัยเอกชนบางแห่ง

ที่มหาวิทยาลัยโตเกียว ซึ่งก่อตั้งในปี
ค.ศ. 1877 เดิมทีรัฐศาสตร์สอนกันในคณะ
อักษรศาสตร์ แล้วย้ายไปสอนในคณะนิติศาสตร์
ในปี ค.ศ. 1885 ต่อมานักรัฐศาสตร์และ
อาจารย์ทางกฎหมายมหาชนรวมทั้งผู้มีอิทธิพล
ทางการเมือง ได้ร่วมกันก่อตั้ง “สมาคม
วิชาการแห่งรัฐ” (*Kokka-gakkai*) และ
เริ่มออก “วารสารสมาคมวิชาการแห่งรัฐ”
ในปี ค.ศ. 1887 ต่อมาวารสารนี้เปลี่ยนชื่อจาก
ภาษาเยอรมันเดิม มาเป็นภาษาอังกฤษ ภายใต้
ชื่อว่า “*Journal of the Association of Political and Social Sciences*” ในปี ค.ศ. 1925
นี้แสดงให้เห็นว่า สมาคมไม่ยึดติดอยู่กับแนวคิด
และภาษาเยอรมันอีกต่อไป อย่างไรก็ตาม แม้
ว่าศาสตร์แขนงนี้จะเปลี่ยนชื่อจากนิติศาสตร์แล้ว
ในสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สอง แต่รัฐศาสตร์

ก็ยังเป็นเพียงภาควิชาหนึ่งในคณะนิติศาสตร์
เหมือนที่เคยเป็นมา ในมหาวิทยาลัยเอกชน
บางแห่งรัฐศาสตร์ถูกจัดรวมไว้กับเศรษฐศาสตร์
ในคณะเศรษฐศาสตร์การเมือง จนถึงปัจจุบันนี้
ยังไม่มีคณะวิชาที่เรียกว่ารัฐศาสตร์ในประเทศ
ญี่ปุ่นเลย¹

จึงเห็นได้ว่า ตั้งแต่แรกมา รัฐศาสตร์
ในประเทศญี่ปุ่นตกอยู่ใต้อิทธิพลทฤษฎี
ทางนิติศาสตร์ โดยเฉพาะนิติศาสตร์เยอรมัน
การครอบงำแหล่งผลิตข้าราชการ คือคณะนิติ-
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยโตเกียว และการที่อำนาจ
อธิปไตยถูกกำหนดแน่นอนว่าอยู่ที่องค์จักรพรรดิ
ทำให้การถกเถียงทางรัฐศาสตร์ในประเทศญี่ปุ่น
มีลักษณะเป็นการเสนอข้อวิจารณ์ความคิดเห็น
(commentary) ต่อระบบที่ลงหลักปักฐานแล้ว
โดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องสนับสนุนเหตุผล
(legal justification) ดังที่ปรากฏว่า การแปล
หนังสือของ *Bluntschli* ก็เลือกแปลในส่วนที่
เป็นสถาบันละเลยส่วนที่ว่าด้วยธรรมชาติมนุษย์
ในฐานะเป็นที่มาแห่งการเมือง

ความพยายามที่จะทำให้รัฐศาสตร์เป็นสาขา
วิชาอิสระ มีแนวทางการศึกษาวิเคราะห์อิสระ
ของตน ห่างจากอิทธิพลทฤษฎีนิติศาสตร์ ก็มีอยู่
บ้างเหมือนกัน ในระยะต้นคริสต์ศตวรรษ
ที่ 20 มหาวิทยาลัยโตเกียวเริ่มมีอาจารย์
ทางรัฐศาสตร์จริง ๆ คือ ศาสตราจารย์ *เคอิ
โอโนซูกะ* ซึ่งศึกษามาในแนวของ *เฮร์เบิร์ต
สเปนเซอร์ จอห์น สจ๊วต มิลล์ และเจมส์
ไบรส์*²

หลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง สภาพการเมืองเปลี่ยนแปลงไปมาก การพัฒนาเศรษฐกิจนำมาซึ่งความหลากหลาย ในญี่ปุ่นเกิดการต่อต้านระบบการปกครองเอกราชปไตโดยภายใต้รัฐธรรมนูญเมจิ ในด้านระหว่างประเทศ การต่อต้านลัทธิทหารเยอรมันได้ส่งผลกระทบมาสู่ญี่ปุ่นที่จะทำระบบการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม ปัญหาอำนาจอธิปไตยอยู่ที่ใครก็ยังไม่มีความชัดเจน นักรัฐศาสตร์แนวประชาธิปไตย เช่น ซากุโตะ โยชิโตะ ก็ระมัดระวังมากที่จะไม่แตะต้องปัญหานี้ เขาพูดแต่เพียงว่าทำอย่างไรอำนาจนี้จะแสดงบทบาทหน้าที่อย่างเป็นประชาธิปไตยยิ่งขึ้น³

ทฤษฎีพหุนิยม (pluralistic theories)
เช่นของ Robert M. MacIver และ Ernest Barker แพร่เข้ามาในระบอบนี้เช่นกัน แต่ก็ไม่มีอิทธิพลอะไรเท่าใดนัก ทฤษฎีเหล่านี้แม้จะทำนายบ้าง แต่ก็โน้มเอียงที่จะเชื่อมอิทธิพลกลายเป็นเพียงข้อถกเถียงในลักษณะคาดคะเน อันเป็นส่วนหนึ่งของระเบียบวิธีแบบ Neo-Kantian ตัวอย่างเช่น จะสนใจในปัญหาที่ว่าอะไรคือขอบข่ายของการศึกษาการเมืองที่ควรจะเป็น มีอะไรบ้างที่ไม่ได้ถูกครอบคลุมถึงในชีวิตทางการเมืองที่เป็นจริง ฯลฯ อย่างไรก็ตาม ความสงสัยที่ว่า การเมืองมีเฉพาะในกิจการที่เกี่ยวข้องกับรัฐเท่านั้นหรือเปล่าก็เริ่มเกิดขึ้น

อีกทฤษฎีที่แพร่เข้ามาก็คือ **ทฤษฎีสังคมวิทยาว่าด้วยรัฐ** ซึ่งมีตัวแทนทฤษฎีนี้ คือ Ludwig Gumplowicz, Franz Oppenheimer

และคนอื่น ๆ แต่อิทธิพลของปรมาจารย์เหล่านี้ก็ถูกแทนที่อย่างรวดเร็วโดยทฤษฎีแนวใหม่ อันได้แก่**ลัทธิมาร์กซ์** ลัทธิใหม่นี้เป็นที่สนใจของปัญญาชนรุ่นใหม่ เนื่องจากว่าเป็นทฤษฎีแรกที่มีความเป็นระบบยิ่ง และสามารถวิเคราะห์ระบบจักรวรรดิของญี่ปุ่นขณะนั้นได้อย่างถึงแก่น อย่างไรก็ตามในสายตานักรัฐศาสตร์แล้วทฤษฎีมาร์กซ์มีปัญหาด้านระเบียบวิธี คือมีลักษณะเป็น**ทฤษฎีเอกนิยม (monistic)** และถือว่าการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของ “โครงสร้างส่วนบน” ที่เพียงแต่สะท้อนพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

โดยการปราบปรามฝ่ายซ้ายและนักเสรีนิยม ในระยะทศวรรษ 1930 ทฤษฎีชาตินิยมสุดโต่งสามารถก้าวขึ้นมาเป็นฐานะครอบงำ ทั้งนี้ก็ด้วยเหตุผล 2 ประการ คือ ในประการแรก เกิดแนวโน้มในประเทศที่มีระบบการเมืองที่มีระบบการเมืองที่พัฒนาแล้ว รวมทั้งในสหรัฐอเมริกา ยุคนิวดีล (New Deal) ที่จะให้ฝ่ายบริหารมีอำนาจเด็ดขาดขึ้น แทนที่จะยึดถือหลักแบ่งแยกอำนาจ อีกประการหนึ่งก็คือ เกิดความรู้สึกต่อต้านอิทธิพลทั้งหลายที่มาจากตะวันตก รวมทั้งความคิดเอียงซ้ายและเสรีนิยมปัจเจกทั้งสองนี้เสริมกัน เร่งให้ลัทธิชาตินิยมสุดโต่งขยายตัวยิ่งขึ้น จนญี่ปุ่นเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่สองในที่สุด⁴

สถานการณ์สมัยหลังสงคราม

การพ่ายแพ้ของญี่ปุ่นภายใต้ลัทธิทหารในสงครามโลกครั้งที่สอง เปิดทางให้แนวความคิด

เสรีนิยมเป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลาย นักสังคมศาสตร์โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักรัฐศาสตร์ได้หันมาทบทวนถึงศาสตร์ของตนที่ผ่านมา และบางคนเกิดความรู้สึกว่าตนผิดพลาดมากที่ไม่ได้มีส่วนช่วยต่อต้านลัทธิทหาร กระบวนการแห่งการทบทวนบทบาทตัวเองดังกล่าว ทำให้นักรัฐศาสตร์หลายคนเกิดความรู้สึกว่า รัฐศาสตร์ในญี่ปุ่นสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง อยู่ในสถานะที่ล้าหลังและหลายคนเกิดความหวังว่า จากนั้นไปรัฐศาสตร์ในญี่ปุ่นจะสามารถเป็นสาขาวิชาที่อิสระขึ้นมาได้

ในปี ค.ศ. 1948 “สมาคมรัฐศาสตร์ญี่ปุ่น” ก่อตั้งขึ้นเป็นครั้งแรก และในการประชุมใหญ่ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1949 มีนักวิชาการเข้าร่วมประชุมราว 80 คน จำนวนสมาชิกเพิ่มเป็น 180 คน ในปี ค.ศ. 1950 และในปีนั้นเริ่มตีพิมพ์ “หนังสือประจำปีสมาคมรัฐศาสตร์ญี่ปุ่น” ประกอบด้วยบทความที่น่าสนใจเช่น การอภิปรายเรื่อง “อดีตและอนาคตของรัฐศาสตร์ในญี่ปุ่น” ฯลฯ แม้ว่าจะมีทรรศนะแตกต่างกันในประเด็นที่ว่า ในสมัยก่อนสงครามรัฐศาสตร์มีปรากฏอยู่หรือไม่ แต่พวกเขาก็มีมติร่วมกันในประเด็นที่ว่าสาขาวิชานี้จะต้องได้รับการพัฒนาเพื่อไม่ให้เกิดข้อเสียเหมือนอย่างที่ผ่านมา เนื่องจากว่ามีเสรีภาพในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่แล้ว

ภารกิจแรกสุดของนักรัฐศาสตร์ญี่ปุ่น คือ การติดตามความก้าวหน้าของศาสตร์แขนงนี้ในประเทศตะวันตกหลังจากที่ขาดการรับรู้มานาน

ดังปรากฏว่า หนังสือประจำปีสมาคมรัฐศาสตร์ญี่ปุ่นฉบับแรก อธิศเนื้อกระดาษค่อนข้างมากสำหรับภาควิชาหนังสือของนักรัฐศาสตร์ตะวันตกและฉบับต่อ ๆ มา ก็มีบทความกล่าวถึงแนวโน้มของรัฐศาสตร์ในสหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส อังกฤษและโซเวียต ปรากฏว่าจนถึงฉบับปี ค.ศ. 1958 ได้มีบทความกล่าวถึงแนวโน้มเช่นนี้ในสหรัฐอเมริกาตีพิมพ์ออกมา 3 เรื่อง เพื่อจะติดตามความเป็นไปของพัฒนาการรัฐศาสตร์ในประเทศที่ก้าวหน้ายิ่งในการค้นคว้าวิจัยในศาสตร์แขนงนี้ นั่นคือ อิทธิพลของรัฐศาสตร์อเมริกาได้เข้ามาแทนที่รัฐศาสตร์เยอรมัน ซึ่งก็ไม่ใช่ปัญหาที่จะทำความเข้าใจสำหรับนักรัฐศาสตร์ญี่ปุ่น เพราะแนวโน้มวิเคราะห์เว็บเบอร์ซึ่งมีอิทธิพลรัฐศาสตร์อเมริกา ก็เป็นที่รู้จักในญี่ปุ่นมาแต่สมัยก่อนสงครามแล้ว

ในปี ค.ศ. 1946 ญี่ปุ่นเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญจากแนวเยอรมันเดิมไปเป็นแนวระบบรัฐสภาแองโกลแซกซอน *วงการรัฐศาสตร์ญี่ปุ่นก็เปลี่ยนระเบียบวิธีศึกษาวิเคราะห์จากแนวคิดศาสตร์-สถาบัน มาเป็นแนวบทบาทหน้าที่และจิตวิทยาเช่นที่นิยมกันในสหรัฐอเมริกา* ทัศนะของนักรัฐศาสตร์อเมริกาเริ่มแพร่เข้ามาและได้รับความนิยมสูง เช่นของ Charles E. Merriam และ Harold Lasswell มีการแปลหนังสือของนักรัฐศาสตร์อังกฤษ-อเมริกาเป็นต้นว่างานของ Gabriel A. Almond, David E. Apter, Bernard Crick, David Easton,

Robert Dahl, Samuel P. Huntington, Sigmund Neumann, Anatol Rapoport

ในปี ค.ศ. 1950 ประธานของ “สมาคมรัฐศาสตร์อเมริกา” คือ ศาสตราจารย์ James Kerr Pollock ได้ส่งสาส์นมายัง “สมาคมรัฐศาสตร์ญี่ปุ่น” ให้กำลังใจในการพัฒนารัฐศาสตร์ให้เจริญยิ่ง ๆ ขึ้น ต่อมาสมาคมรัฐศาสตร์ญี่ปุ่นก็ได้รับการยอมรับเป็นสมาชิกของ “สมาคมรัฐศาสตร์นานาชาติ” (International Political Science Association) ก้าวสำคัญอีกก้าวคือ ในปี ค.ศ. 1952 ตัวแทนสมาคมรัฐศาสตร์ญี่ปุ่นได้เข้าร่วมการประชุม World Congress of Political Science ครั้งที่ 2 ซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับการประชุมระดับโลกครั้งนี้ นำมารายงานในที่ประชุมประจำปีของสมาคมรัฐศาสตร์ญี่ปุ่น ให้ทุกคนได้ทราบด้วย

แม้ว่าถึงขั้นนี้ นักรัฐศาสตร์ญี่ปุ่นจะไม่มีปัญหาในเรื่องโดดเดี่ยวตัวเองจากความก้าวหน้าของสาขาวิชานี้ในประเทศตะวันตก แต่ก็ยังติดอยู่กับประเพณีแห่งการนำความรู้ต่างประเทศเข้ามาโดยวิธีเสนอข้อวิจารณ์ความคิดเห็นเชิงตำรา (textual commentaries) อันเป็นวิธีการศึกษากฎหมายเยอรมัน (German jurisprudence) สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ประการหนึ่ง คือ อิทธิพลของวิธีศึกษาคัมภีร์ลัทธิขงจื้อโบราณโดยเสนอข้อวิจารณ์วรรณคดีประกอบ (writing commentaries on classical works) และอีกประการหนึ่งซึ่งเป็นเหตุผลทั่วไปกว่า คือทัศนคติ

ของการยึดตำราเป็นที่แสวงหาความรู้ (bookish knowledge) ของคนญี่ปุ่น

ความพยายามของนักรัฐศาสตร์ญี่ปุ่น ที่จะวิเคราะห์กระบวนการทางการเมืองของประเทศตน ปรากฏครั้งแรกในหนังสือประจำปีของสมาคม ฯ ฉบับพิเศษ ที่ว่าด้วย “การเมืองญี่ปุ่นภายใต้คณะยึดครอง” พิมพ์ในปี ค.ศ. 1953 ต่อมาก็จัดพิมพ์ในรูปหนังสือพร้อมกับได้แก้ไขปรับปรุงเพิ่มเติมในปี ค.ศ. 1958 ภายใต้ชื่อใหม่ว่า “กระบวนการทางการเมืองในญี่ปุ่นปัจจุบัน” สมาคมรัฐศาสตร์ญี่ปุ่นให้ความสำคัญสนับสนุนการศึกษาในลักษณะนี้ โดยตีพิมพ์ฉบับพิเศษอื่น ๆ เช่น “กลุ่มกดดันในญี่ปุ่น” (1960) “พรรคและระบบราชการในญี่ปุ่นปัจจุบัน” (1967) ฯลฯ อย่างไรก็ตาม นักรัฐศาสตร์ญี่ปุ่นส่วนใหญ่โน้มเอียงที่จะนำเข้าทฤษฎีการเมืองตะวันตก ยิ่งกว่าจะได้สนใจถึงชีวิตทางการเมืองญี่ปุ่นร่วมสมัยโดยตรงในเชิงประจักษ์ ที่เป็นเช่นนี้ส่วนหนึ่งอาจเนื่องมาจากขาดทุนรอนการวิจัย แต่สาเหตุสำคัญคือ การทำเช่นนี้มีความเสี่ยงน้อยกว่าการวิเคราะห์สถานการณ์ร่วมสมัยในเชิงประจักษ์อย่างป็นงานศึกษาริเริ่มของตนเอง

มีนักรัฐศาสตร์ญี่ปุ่นบางคนที่โดดเด่นมาก และยังรอบรู้ในพัฒนาการทางทฤษฎีของวงการรัฐศาสตร์ต่างประเทศเริ่มพัฒนาความคิดที่สลับซับซ้อน น่าสังเกตว่า งานวิจัยโดยปัจเจกบุคคลมีมากกว่าที่ทำเป็นกลุ่ม แม้ว่าลักษณะประจำชาติข้อหนึ่งของญี่ปุ่นจะได้แก่การทำงานเป็น

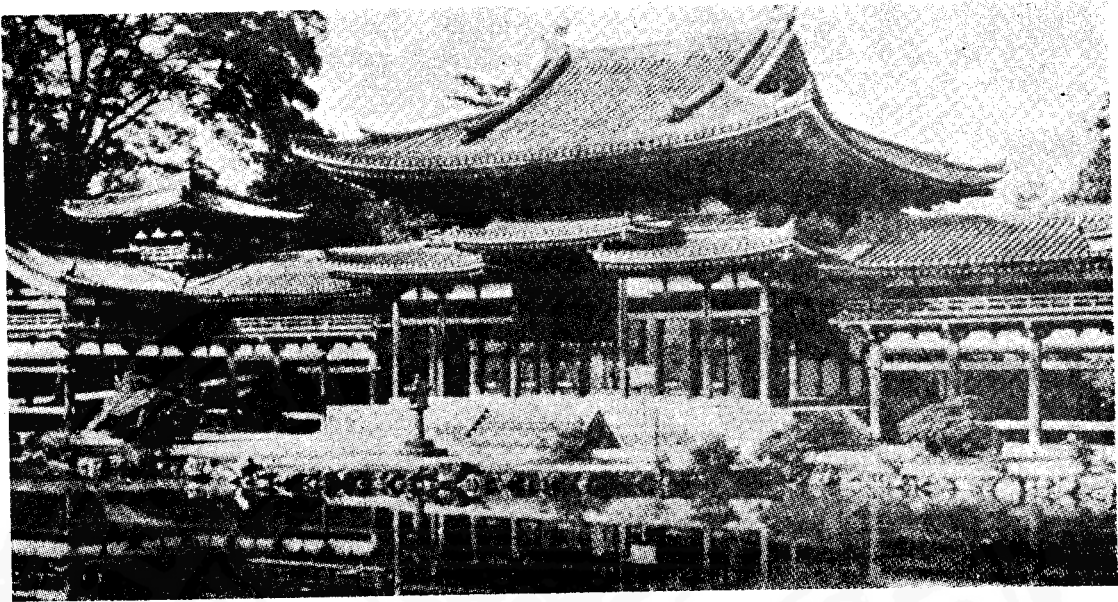
ทีมก็ตาม เนื่องจากว่าไม่มีคณะวิชารัฐศาสตร์ มีแต่ภาควิชา จึงไม่เกิดสำนักความคิดทางรัฐศาสตร์ขึ้นตามสถาบันต่าง ๆ เหมือนอย่างในยุโรป ชื่อน่าสังเกตอีกประการคือ นักรัฐศาสตร์แต่ละคนมีการติดต่อและร่วมมือกับนักรัฐศาสตร์ต่างประเทศด้วยตนเอง ยิ่งเศรษฐกิจญี่ปุ่นขยายตัวมากการติดต่อก็มากขึ้น แต่ก็ยังมีปัญหาภาษาอยู่⁵

เนื่องจากมีภาวะความหลากหลายมาก จึงเป็นการยากที่จะสรุปถึงลักษณะเด่นของนักรัฐศาสตร์ญี่ปุ่นโดยรวม ๆ อย่างไรก็ตามเราก็สามารถจะระบุอะไรได้บางประการถ้าพูดถึงนักรัฐศาสตร์รุ่นอาวโอะและรุ่นกลาง ที่เคยผ่านประสบการณ์สงครามโลกครั้งที่สองมาด้วยตนเอง⁶ ประการแรก คือ อิทธิพลของลัทธิมาร์กซ์มีอยู่ค่อนข้างจะมากเมื่อเทียบกับทางประเทศตะวันตก แนววิเคราะห์มาร์กซิสต์เป็นที่นิยมแพร่หลายในยุคหลังสงคราม ทั้งนี้เพราะว่า ถูกปราบปรามอย่างหนักในระยะทศวรรษ 1930 และเพราะว่าพวกเขาได้ต่อสู้วิจารณ์ลัทธิทหารมาอย่างคงเส้นคงวาเช่นเดียวกับนักต่อสู้สันติภาพแนวคริสเตียน แนววิเคราะห์มาร์กซิสต์จึงได้รับความนิยมยกย่องสูง เมื่อปัญญาชนญี่ปุ่นนำมาวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสมัยใหม่ที่จบลงด้วยสงครามแห่งความเศร้าสลด ก็พบว่ามิพลังอธิบายสูงยิ่ง โดยทั่วไปแล้ว นักรัฐศาสตร์ตกอยู่ใต้อิทธิพลแนววิเคราะห์มาร์กซิสต์น้อยกว่านักเศรษฐศาสตร์และประวัติศาสตร์ เนื่องจากว่าพวกเขาไม่ยอมรับการวิเคราะห์ที่มีลักษณะเอก

นิยมและเน้นความสำคัญเด็ดขาดของปัจจัยทางเศรษฐกิจ แต่นักรัฐศาสตร์ญี่ปุ่นก็ต้องศึกษาลัทธิมาร์กซ์ไว้ เพื่อจะได้ป้องกันเมื่อถูกชักจูงทำลาย จากเพื่อนร่วมงานมาร์กซิสต์ของตน จึงกล่าวได้ว่า ในระยะหลังสงครามใหม่ ๆ นักรัฐศาสตร์ญี่ปุ่นมีความสนใจและความรู้เกี่ยวกับการวิเคราะห์แนวมาร์กซิสต์มากกว่านักรัฐศาสตร์ในอเมริกา คือ ญี่ปุ่นใกล้เคียงกับทางยุโรปมากกว่า ดังปรากฏว่า ในระยะ ค.ศ. 1945-1953 มีการแปลผลงานของ *Harold Laski* รวบรวม 12 เรื่อง

ลักษณะประการที่สอง คือมีความสนใจในประวัติศาสตร์มาก เนื่องจากว่าต้องการศึกษาถึงเส้นทางไปสู่สงครามแห่งความหายนะ วิเคราะห์ว่าอะไรคือสาเหตุของความผิดพลาดที่เกิดขึ้น จึงแตกต่างจากแนวโน้มในอเมริกา โดยเฉพาะแนววิเคราะห์พฤติกรรมนิยมที่ไม่สนใจมิติทางประวัติศาสตร์ นับว่าลักษณะนี้ก็คล้ายคลึงกับในยุโรปเช่นเดียวกัน ตัวอย่างผลงานที่เด่นชัดที่สุด คืองานศึกษาลัทธิชาตินิยมสุดโต่งของญี่ปุ่นเปรียบเทียบกับลัทธินาซีเยอรมันของศาสตราจารย์ *มาซาโอะ มารูยามา*⁷ ความจริงแล้ว การสนใจในประวัติศาสตร์ พาไปสู่อิทธิพลของแนววิเคราะห์มาร์กซิสต์อย่างหลีกเลี่ยงได้ยาก เพราะประวัติศาสตร์ตกอยู่ใต้อิทธิพลแนววิเคราะห์นี้ค่อนข้างมาก

ลักษณะประการที่สาม คือค่านิยมส่วนตัวเข้ามาเกี่ยวข้องมาก นั่นคือ เนื่องจากว่าพวกเขามีประสบการณ์ในสมัยสงคราม เมื่อญี่ปุ่นพ่ายแพ้

และถูกฝ่ายพันธมิตรยึดครองไว้เป็นเวลานาน 6 ปีเศษ นักสังคมศาสตร์ทั้งหลายจึงตั้งคำถามว่า ทำไมจึงมีการต่อต้านลัทธิทหารน้อยมากในสมัยก่อนสงคราม ต้องรอให้คณะยึดครองสหรัฐเข้ามาเป็นผู้ทำลายลัทธิทหาร ฯลฯ ทั้งนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์และนักรัฐศาสตร์ในสมัยหลังสงคราม ต้องการวิเคราะห์ระบบจักรพรรดิอย่างวิพากษ์ แต่ก็มีจุดเน้นแตกต่างกัน นักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์ให้ความสำคัญกับเรื่องเศรษฐกิจค่อนข้างมาก ขณะที่นักรัฐศาสตร์จะเน้นที่ “โครงสร้างส่วนบน” อันได้แก่ พฤติกรรมทางการเมือง ระบบคุณค่า ซึ่งนักมาร์กซิสต์โน้มเอียงจะละเลยหรือวิเคราะห์อย่างผิวเผิน ในแง่หนึ่งการรัฐศาสตร์ญี่ปุ่นจึงแตกต่างจากในอเมริกา ในเรื่องของค่านิยมในสองลักษณะ คือตัวนักรัฐศาสตร์เองมีความรู้สึกผูกพันต่อค่านิยมบางอย่าง ซึ่งก็เป็นธรรมชาติอยู่เองที่จะมีผลต่อการวิเคราะห์ “อย่างเป็นวิทยาศาสตร์” ของตน และประชาชนก็โน้มเอียงที่จะมีค่านิยม

บางอย่าง ซึ่งจะต้องนำมาวิเคราะห์ศึกษา แต่เดิมมา นักพฤติกรรมนิยมอเมริกามักจะมีความเชื่อว่า ตนสามารถหลีกเลี่ยงการตัดสินอะไรโดยใช้ค่านิยมและพวกตนยึดมั่นอยู่กับ “ความไม่ลำเอียง” (*objective*) พึ่งจะในระยะหลังนี้เองที่นักวิชาการ “ปฏิรูป” ของสำนักพฤติกรรมนิยมหันมาให้ความสนใจกับสถานบทหรือที่มาเบื้องตันทางค่านิยม (*value premise*)⁸ ตัวอย่างที่จะยกขึ้นมาประกอบก็คือ แนววิเคราะห์ความเป็นสมัยใหม่ (*modernization*) ของสาขาการเมืองเปรียบเทียบ แม้ว่านักรัฐศาสตร์ญี่ปุ่นจำนวนมากจะให้ความสำคัญอย่างสูง กับแนวศึกษานี้ จนถึงกับเชื่อว่า จะนำมาใช้แทนแนววิเคราะห์ศึกษา “โลกเสรี” และ “เผด็จการเบ็ดเสร็จคอมมิวนิสต์” แต่พวกเขาก็ไม่พอใจที่แนววิเคราะห์นี้จะละเลยเรื่องค่านิยม ดังปรากฏว่าดรชนิความเป็นสมัยใหม่อาจปรากฏอยู่ทั้งในระบบประชาธิปไตยและในระบบอำนาจ

เบ็คเสร์จ นักรัฐศาสตร์ญี่ปุ่นจำนวนมากเชื่อว่า ควรจะแยกให้เห็นความแตกต่างของ 2 ระบบนี้ โดยดูที่ระบบค่านิยม

ลักษณะอีกประการหนึ่งซึ่งอาจจะนำมา กล่าวในแง่ของสังคมวิทยาแห่งความรู้ คือความสัมพันธ์ระหว่างนักรัฐศาสตร์กับรัฐบาลในญี่ปุ่นค่อนข้างจะห่างเมื่อเทียบกับในสหรัฐอเมริกา โดยพวกเขามีความรู้สึกไวต่อการเข้ามาครอบงำของรัฐบาล ซึ่งอาจกระทบกระเทือนต่อความเป็นอิสระของตนในฐานะนักวิชาการ ดังที่พวกเขาประสบมาแล้วในสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง นั่นคือ ไม่มีสภาพเคลื่อนย้ายไปมา (*mobility*) ระหว่างนักรัฐศาสตร์กับผู้ตัดสินใจนโยบาย สถานการณ์ดังกล่าวนี้ไม่ใช่เนื่องมาจากประเพณีปฏิบัติ แต่เนื่องมาจากเจตจำนงของนักรัฐศาสตร์ผลคือ ในญี่ปุ่นนักรัฐศาสตร์ไม่สามารถจะมีอิทธิพลต่อการเมืองซึ่งตกอยู่ใต้อำนาจพรรคอนุรักษนิยมตลอดมา นับว่าแตกต่างจากเศรษฐศาสตร์ที่สามารถผลักดันนโยบายต่าง ๆ ได้มาก ในระยะจากปลายทศวรรษ 1970 ถึงต้นทศวรรษ 1960 สมาคมรัฐศาสตร์ญี่ปุ่นมีมติในเรื่องการเมือง 7 ข้อ ซึ่ง 5 ข้อเป็นมติที่วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล

ลักษณะต่างๆ ของรัฐศาสตร์ในญี่ปุ่นที่กล่าวมา ค่อย ๆ ลดความชัดเจนลงเมื่อนักรัฐศาสตร์รุ่นใหม่ที่ไม่เคยผ่านประสบการณ์สงครามโลกครั้งที่สอง ได้ก้าวเข้ามาแทนที่คนรุ่นเก่า ตัวอย่างเช่น อิทธิพลของแนวศึกษาวิเคราะห์

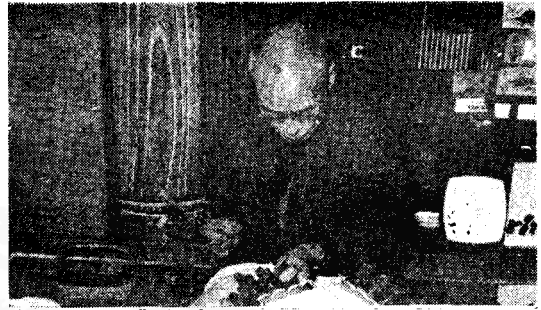
มาร์กซิสต์เสื่อมความนิยมลงในหมู่นักสังคมศาสตร์รุ่นใหม่อย่างรวดเร็ว ซึ่งก็น่าจะเป็นเรื่องธรรมดาเมื่อสังคมญี่ปุ่นได้เปลี่ยนมาเป็นสังคมชนชั้นกลาง (ประชากรกว่าร้อยละ 90 รู้สึกว่าตนเป็นชนชั้นกลาง) นับว่าแตกต่างจากในอเมริกาที่แนวศึกษาวิเคราะห์นี้เป็นที่นิยมขึ้นในช่วงต้นทศวรรษ 1970 ลักษณะประการที่สองคือการมองปัญหาในมิติประวัติศาสตร์ก็เช่นกัน เสื่อมความนิยมลง จริงอยู่ ประชาชนทั่วไปจะสนใจประวัติศาสตร์มาก แต่ส่วนใหญ่แล้วก็จำกัดอยู่ที่รายการโทรทัศน์และหนังสืออ่านประชาชนนิยม ซึ่งเป็นผลผลิตของบรรดาภาคอนุรักษนิยมใหม่ที่ผู้คนมั่นใจในชาติของตนมากขึ้นกว่าเดิม แนวศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมนิยมที่มีลักษณะ *ahistorical, aphilosophical* และละเลยสถานบทค่านิยม (*value-premises*) เริ่มเป็นที่นิยมในบางสาขาของวิทยาศาสตร์ในประเทศญี่ปุ่น

ภารกิจในปัจจุบัน

ในปัจจุบัน สมาคมรัฐศาสตร์ญี่ปุ่นมีสมาชิกประมาณ 850 คน⁹ นับว่าเป็นสมาคมค่อนข้างใหญ่ รวมเอานักรัฐศาสตร์ที่ยึดแนวทางศึกษาวิเคราะห์และอยู่ในสาขาวิชาย่อยที่หลากหลายเท่าที่โลกจะมีกัน ลักษณะหลากหลายดังกล่าวทำให้ภาวะแบ่งแยกเป็นฝ่าย ๆ อันเป็นมรดกตกทอดมาในประเพณี มีความรุนแรงยิ่งขึ้น และภาวะแตกย่อยเป็นสาขาชำนาญเฉพาะก็สุดโต่งมาก ขณะที่การสื่อสารกันระหว่างแต่ละสาขาชำนาญมีอยู่น้อย ดังนั้น จึงเกือบจะเป็น

ไปไม่ได้ ที่จะบอกว่ารัฐศาสตร์ญี่ปุ่นในปัจจุบัน มีลักษณะอย่างไร สิ่งที่ทำได้คือ ระบุลักษณะ ปัญหาหรือบางประการ ที่นักรัฐศาสตร์ญี่ปุ่น กำลังประสบอยู่ ไม่ว่าเขาจะยึดแนวศึกษา วิเคราะห์ใด

ในประการแรก สังคมญี่ปุ่นปัจจุบันกำลัง เผชิญปัญหาหลายประการ อันเนื่องมาจากการที่ เศรษฐกิจพัฒนารวดเร็วมาก เป็นต้นว่าปัญหา มลภาวะ วิธีแก้ไขปัญหที่รัฐบาลประกาศคือ หันไปสร้างโรงงานนิวเคลียร์ซึ่งก็ถูกต่อต้านจาก คนท้องถิ่น หรือระบายนโรงงานที่สร้างปัญหามล ภาวะออกสู่โลกที่สาม (ได้ประโยชน์จากค่าแรง ราคาถูกของกรรมกรพื้นเมืองด้วย) แต่ก็เผชิญ กับการต่อต้านจากลัทธิชาตินิยมในโลกที่สาม อีก ปัญหาหนึ่งที่สังคมญี่ปุ่นปัจจุบันเผชิญคือ ขาดผู้ นำทางการเมืองที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ที่ จะมาแก้ไขปัญหที่กล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า การพัฒนาเศรษฐกิจที่ผ่านมาดำเนินไปโดยปราศ จากการนำในทางการเมือง คือมีแต่การปรับปรุง ด้านการบริหารงานบางอย่างเท่านั้น ขณะเดียวกั นมีเสียงเรียกร้องให้ญี่ปุ่นมีบทบาทในกิจการ ระหว่างประเทศมากขึ้น ให้ได้สัดส่วนกับฐานะ อภิมหาอำนาจทางเศรษฐกิจของตน แต่สถาน- การณ์คงจะลำบาก เนื่องจากว่าขาดผู้นำทางการเมือง ที่มีความคิดสร้างสรรค์ ดังนั้น เพื่อที่จะ วิเคราะห์ปัญหาเศรษฐกิจสังคมการเมืองดังกล่าว จะต้องมีการปรับปรุงสถานะของสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะรัฐศาสตร์ เช่นไม่เน้นการ “ตาม ตะวันตกให้ทัน” มากจนเกินไป (ปัจจุบัน

แต่ละปีจะมีการตีพิมพ์งานแปลสังคมศาสตร์ต่าง ประเทศเป็นภาษาญี่ปุ่นราว 500 เรื่อง นับเป็น ร้อยละ 10 ของการตีพิมพ์ในญี่ปุ่นทั้งหมดของ สาขาสังคมศาสตร์ ตัวเลขนี้ยังไม่รวมการตีพิมพ์ เพิ่มเติม) จำเป็นจะต้องมีงานศึกษาค้นคว้าของ นักสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ญี่ปุ่นเองให้มาก เพื่อ ว่าปัญหาที่สังคมประสบอยู่จะไม่ถูกละเลย ต้อง ตระหนักว่ายิ่งเมื่อปัญหาดังกล่าว ไม่ปรากฏใน สังคมตะวันตกมาก่อน การแปลหนังสือจึงอาจ ไม่พอเพียงก็ได้

สิ่งที่นักรัฐศาสตร์ญี่ปุ่นควรทำในทวณะ ของผู้เขียนก็คือ **ประการแรก** แนวทางศึกษา วิเคราะห์ที่ใช้กันมาแต่เดิม ควรจะนำมาใช้ ต่อไป เช่นวิธีการเชิงประวัติศาสตร์นั้น ก็ยังมี ประโยชน์ที่จะนำมาวิเคราะห์ปัญหาการพัฒนา ในปัจจุบัน ซึ่งหยั่งรากลึกกลงไปที่จิตสำนึก “ตามตะวันตกให้ทัน” ที่ปรากฏมาแต่สมัย ก่อนสงคราม จนกระทั่งต้องประสบปัญหาหลาย อย่าง ก่อนประเทศตะวันตกเองด้วยซ้ำ เช่น ปัญหาความเนือยชาของมวลชนในด้านหนึ่ง และ ปัญหาการระดมมวลชนให้มีความรู้สึกลัทธิชาตินิยม อย่างบ้าคลั่งในอีกด้านหนึ่ง การให้ความสนใจ กับเรื่องคุณค่าจึงเป็นเรื่องสำคัญ เพื่อจะช่วยชี

ทิศทางการพัฒนา ประสบการณ์ที่ประเทศชาติถูกอาวุธปรมาณูฆ่าชีวิตคนเรือนแสน ควรจะช่วยให้ญี่ปุ่นได้คิดถึงการหาทางนำเทคโนโลยีขั้นสูงมาใช้ประโยชน์แก่ชีวิตมนุษย์ แทนที่จะทำลายมนุษย์ แม้ว่าแนวศึกษาวิเคราะห์มาร์กซิสต์จะลดความนิยมลง แต่เรายังต้องมีทัศนคติวิพากษ์วิจารณ์ต่อระบบสังคมเศรษฐกิจที่เป็นอยู่ขณะนี้

อีกสิ่งหนึ่งที่สนักรัฐศาสตร์ญี่ปุ่นควรทำก็คือ ส่งเสริมให้มีการติดต่อร่วมมือข้ามวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระหว่างตะวันตกกับนอกตะวันตก ซึ่งโลกนอกตะวันตกนี้ มีความหลากหลายมาก เช่นโลกอิสลามที่นับถือพระเจ้าองค์เดียว แตกต่างจากญี่ปุ่นซึ่งนับถือพระเจ้าหลายองค์ การติดต่อกับโลกนอกตะวันตกของญี่ปุ่นก็ไม่จำเป็นต้องเหมือนกับที่ติดต่อกับโลกตะวันตก ผู้เขียนหวังว่า นักรัฐศาสตร์ญี่ปุ่นจะสามารถสร้างแนวศึกษาวิเคราะห์ของตนเอง ในด้านหนึ่งก็นำเข้าซึ่งประเพณีวิชาการตะวันตก ในอีกด้านหนึ่งก็พยายามแสวงหาจากประเพณีทางวัฒนธรรมของตนเอง ความจริงแล้ว นักรัฐศาสตร์ญี่ปุ่นยังไม่ได้สร้างเอกลักษณ์ของตนเอง ความพยายามเช่นนี้จะมีอุปการะต่อสาขาวิชารัฐศาสตร์ทั้งในโลกตะวันตกและโลกนอกตะวันตก

ภารกิจในด้านติดต่อบetweenวัฒนธรรมที่อาจเป็นไปได้

เพื่อที่จะไม่ให้เกิดการเข้าใจผิดในประเด็นเรื่องติดต่อบetweenวัฒนธรรมข้างต้น จึงขอ

ขยายความให้กระจ่างขึ้น ผู้นำการเมืองญี่ปุ่นมักพูดว่า ญี่ปุ่นควรจะเป็นสะพานระหว่างโลกตะวันตกกับโลกนอกตะวันตก โดยมีวัตถุประสงค์ซ่อนเร้น และการพูดว่าญี่ปุ่นอยู่ใกล้เอเชียกว่าจึงช่วยให้เข้าใจคนเอเชียได้ดีกว่า ก็เป็นคำสรุปที่ไม่จริงเลย เคยมีการอ้างใช้โดยนักทฤษฎีนิยมมาแล้วในสมัยก่อนสงครามว่า ญี่ปุ่นเป็นสังคมพัฒนาแล้วที่ไม่ได้เป็นชาติตะวันตก โดยอ้างใช้เพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่การรุกรานเอเซียของตน นั่นคือบิดเบือนว่าเป็นการปลดแอกเอเซียจากลัทธิจักรวรรดินิยมตะวันตก การรุกรานนี้เป็นการถ่ายทอดความรู้สึกไม่พอใจต่างๆ ของคนชนบทญี่ปุ่นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจที่ไม่ได้คุณภาพออกสู่นอกประเทศ แทนที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าว ก็กลับระบายความตึงเครียดที่เกิดขึ้นโดยวิธีการขยายจักรวรรดิ นักรัฐศาสตร์จึงต้องคิดว่า ตนจะทำประโยชน์จากฐานะพิเศษเช่นนี้ของญี่ปุ่นเพื่องานค้นคว้าวิจัยของตนได้อย่างไร ดังที่ปรากฏว่าการทำประโยชน์จากความใกล้เคียงทางวัฒนธรรมกับจีน ส่งอุปการะต่างๆ ให้เห็นแล้วในการศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับจีนอย่างกว้างขวางโดยนักรัฐศาสตร์ญี่ปุ่น

ความใกล้เคียงของสองวัฒนธรรมญี่ปุ่นจีนนี้มีอยู่ไม่น้อย ตัวอย่างเช่น คำภาษาอังกฤษว่า *right* และ *freedom* ทั้งญี่ปุ่นและจีนจะแปลเป็นตัวหนังสือเดียวกัน (แต่ออกเสียงไม่เหมือนกันทีเดียวนัก) และมีนัยยะตามวัฒนธรรมญี่ปุ่นและจีนทำนองเดียวกันด้วย คือ *making profit* และ *selfishness* ตามลำดับ คือ มีความหมาย

ในเชิงลบเหมือนกัน ในช่วงแรกๆที่รับสองคำ
นี้เข้ามา¹⁰

ประสบการณ์ทำนองเดียวกันของประเทศ
ต่างๆ ที่อยู่นอกโลกตะวันตกนั้นย่อมมีอยู่ แม้ว่า
จะไม่ขัดเท่ากรณีของจีนและญี่ปุ่นข้างต้น ตัว
อย่างเช่น ปัญหาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของ
ตน ซึ่งประสบเมื่อพยายามปรับปรุงประเทศให้
เป็นสมัยใหม่ ซึ่งที่แล่วมาญี่ปุ่นแก้ไขโดยเข้าหา
ลัทธิชาตินิยมสุดโต่ง ฟังจะในสมัยหลังสงคราม
ที่ญี่ปุ่นแก้ไขปัญหาคความตึงเครียดที่เป็นปฏิปักษ์
กันนี้ได้ เมื่อทำการปฏิรูปที่ดินและหลายกลุ่ม
บริษัทเครื่องต่างๆ ดังนั้น การศึกษาวิเคราะห์
ในปัญหาทางประวัติศาสตร์ของญี่ปุ่น ดังกล่าว
น่าจะมีประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ปัญหาทำนอง

เดียวกันนี้ ในประเทศนอกตะวันตกอื่น ๆ ประ-
สพการณ์ร่วมอีกประการหนึ่งก็คือ ความรู้สึกที่
เกิดขึ้นเมื่อเผชิญกับวัฒนธรรมตะวันตก ที่ว่า
วัฒนธรรมของตนกับต่างชาตินั้น ช่างมีความ
แตกต่างกันอย่างมาก ความรู้สึกเช่นว่านี้ น่าจะ
นำไปสู่การติดต่อระหว่างวัฒนธรรมในทางสร้าง-
สรรค์ นักวิทยาศาสตร์ญี่ปุ่นซึ่งก็คงจะมีความรู้สึก
เช่นว่านี้อยู่ไม่น้อย น่าจะส่งเสริมการติดต่อดัง
กล่าวนี้ โดยตั้งคำถามกับแนวความคิด ทฤษฎี
ต่างๆ ที่ตนศึกษาจากโลกตะวันตก

ด้วยบทบาทเช่นว่านี้ พวกเขาจะสามารถ
สร้างคุณูปการต่อความก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์ใน
โลกตะวันตกและนอกโลกตะวันตก¹¹

เชิงอรรถ

1 การที่ไม่มีคณะรัฐศาสตร์ ทำให้ลำบากที่จะระบุว่า ญี่ปุ่นมีนักรัฐศาสตร์และนักศึกษาด้านนี้เท่าใด
และยังเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้เขียน ไม่สามารถจะอภิปรายเกี่ยวกับการสอนรัฐศาสตร์ และความโน้มเอียงทาง
อาชีพของบัณฑิตศึกษานี้ นอกจากนี้ การสอนรัฐศาสตร์ในญี่ปุ่น กระทำกันในหลายคณะหลายภาควิชา และบาง
ครั้งก็สอนโดยอาจารย์พิเศษ หรือคนที่ไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญ

2 Kiheiji Onozuka (1870-1944) จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยโตเกียวในปี ค.ศ. 1895 ศึกษาต่อใน
ยุโรป และได้เป็นอาจารย์ทางด้านรัฐศาสตร์ ณ มหาวิทยาลัยนี้ในปี ค.ศ. 1901 หนังสือของเขาเรื่อง “เค้าโครง
รัฐศาสตร์” ตีพิมพ์ ค.ศ. 1903 เป็นหนังสือทางรัฐศาสตร์ที่เป็นระบบเล่มแรกๆ เล่มหนึ่ง ท่านได้ดำรงตำแหน่ง
อธิการบดีมหาวิทยาลัยโตเกียวในปี ค.ศ. 1928

3 Sakuzo Yoshino (1878-1933) จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยโตเกียวในปี ค.ศ. 1904 สอนหนังสือ
ในปักกิ่งอยู่ 3 ปี แล้วมาเป็นรองศาสตราจารย์ที่มหาวิทยาลัยโตเกียว ต่อมาเดินทางไปศึกษาในยุโรปและอเมริกา
เป็นเวลา 3 ปี ก่อนที่จะได้เป็นศาสตราจารย์ ท่านผู้เขียนบทความตีพิมพ์ในวารสารและหนังสือพิมพ์ต่างๆ
จำนวนมาก เผยแพร่ความคิดว่าประชาชนต้องมีสิทธิเลือกตั้งโดยทั่วไป โดยไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นผู้เสียภาษีให้
แก่รัฐ และความคิดที่ให้ตัดทอนอภิสิทธิ์ต่างๆ ของสภาพชนนางและองค์มนตรีสภา

4 เกี่ยวกับภูมิหลังทางวัฒนธรรมในคำตะวันตกนิยม ดู Takeshi Ishida, “Westernism and Western
“ism” in Modern Japan”, *History of European Ideas*, Vol. 1, No. 4, 1981 อนึ่ง บทความนี้จะ เป็นบทหนึ่ง

ในหนังสือที่จะพิมพ์เผยแพร่เร็ว ๆ นี้ คือ *Change and Continuity in Japanese Political Culture*, by Transaction Inc., New Jersey.

๕ ตามระเบียบแล้ว การเรียนการสอนทุกวิชาจะใช้ภาษาญี่ปุ่น ไม่ยกเว้นแม้แต่ในระดับอุดมศึกษา นี่คือเหตุผลที่ว่า ทำไมมหาวิทยาลัยญี่ปุ่นจึงมีอาจารย์ชาวต่างประเทศน้อยมาก ยกเว้นแต่ในวิชาภาษาต่างประเทศ นอกจากนี้ยังมีระเบียบเรื่องห้ามบรรจุชาวต่างประเทศเป็นข้าราชการ เมื่อมหาวิทยาลัยเป็นของรัฐ ก็เลยไม่สามารถบรรจุอาจารย์ชาวต่างประเทศได้ สถานการณ์นี้ ทำให้นักศึกษาญี่ปุ่นพลาดโอกาสที่จะได้ติดต่อย่างปกติ ประจักษ์กับอาจารย์ชาวต่างประเทศ

๖ ผู้ที่สนใจจะอ่านเพิ่มเติมเกี่ยวกับรัฐศาสตร์ในญี่ปุ่นโดยนักรัฐศาสตร์คนอื่นที่หนุ่มกว่าผู้เขียน ดู Takashi Inoguchi, "Political Science in Japan," *International Handbook of Political Science*, William G. Andrews (ed.) ซึ่งจะจัดพิมพ์ โดย Greenwood Press บทความนี้มีประโยชน์อย่างมาก เนื่องจากกล่าวถึงประเด็นต่าง ๆ เช่น การสอนรัฐศาสตร์ในมหาวิทยาลัยญี่ปุ่น และงานค้นคว้าสำคัญ ๆ ของนักรัฐศาสตร์ญี่ปุ่น ซึ่งไม่สามารถจะนำมากล่าวในบทความนี้ได้

๗ Masao Maruyama, *Thought and Behavior in Modern Japanese Politics*. London and New York, Oxford University Press, 1959

๘ David Easton, "The New Revolution in Political Science," *American Political Science Review*, Vol. LXIII, No. 4, December 1969

๙ จากสมาชิกทั้งหมด 850 คนนี้ รวบรวมได้ 10 เป็นนักศึกษาในระดับปริญญาโท และก็จะมียุทธศาสตร์ที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับกันแล้วบางคนไม่ได้เป็นสมาชิกของสมาคม ทั้งนี้เพราะมีระเบียบว่า ผู้ที่ไม่ได้ชำระค่าสมาชิกติดต่อกันเป็นเวลา 2 ปี จะพ้นจากสมาชิกภาพโดยอัตโนมัติ ขณะเดียวกันก็มีสมาชิกบางคนที่มาจกสาขาข้างเคียงกับรัฐศาสตร์เช่นสังคมวิทยา และกฎหมายรัฐธรรมนูญ อนึ่ง ยังมีสมาคมของนักวิชาการทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ชื่อว่า "สมาคมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศญี่ปุ่น" (ก่อตั้งปี ค.ศ. 1956) มีสมาชิกราว 1,000 คน ซึ่งหลายคนเป็นสมาชิกของสมาคมรัฐศาสตร์ญี่ปุ่นด้วย นอกจากนี้แล้ว สมาชิกของสมาคมรัฐศาสตร์ญี่ปุ่นจำนวนไม่น้อย ก็เป็นสมาชิกของ "สมาคมบริหารรัฐกิจญี่ปุ่น" (มีสมาชิกราว 300 คน) อันเป็นสมาคมที่ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1950 โดยนักวิชาการและผู้ปฏิบัติงานในตำแหน่งบริหารรัฐกิจ

๑๐ ปัญหาทำนองเดียวกันเกิดกับภาษาจีน (และภาษาญี่ปุ่น) ที่นำมา แปลคำว่า "liberalism" เมื่อเหมาเจ๋อตงเขียนบทความเรื่อง "Combat Liberalism" ในปี ค.ศ. 1937 นั้น สิ่งที่เขาวิจารณานั้นไม่ใช่ liberalism ในความหมายตะวันตกแต่อย่างใดเลย แต่เป็นทัศนคติต่าง ๆ ซึ่งให้ความชอบธรรมแก่การแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว อันขัดกับผลประโยชน์ส่วนรวม

๑๑ เกี่ยวกับเรื่องการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมนี้ ดู Takeshi Ishida, *The Significance of Intercultural Dialogue*, *Bulletin of Peace Research*, Universitetsforlet, Vol. 12, No. 2. May 1981